

ook ruimte zijn voor overalls (zomer) en buitenspeelpakken (winter), een soort stevige skipakken die wind- en waterdicht zijn.

Voor medewerkers is bergruimte nodig voor de eigen spullen en voor mappen en ordners (tenzij er een apart kantoor is). Gebruik hiervoor een dichte kast met een klein opklap- of uitschuifblad. Zo'n plek kan ook worden gebruikt door een kind dat alleen aan iets wil werken. Maak in de kast een afsluitbaar gedeelte voor spullen waar kinderen niet zelfstandig aan mogen komen.

Combinaties met andere voorzieningen

Buitenschoolse opvang en peuterspeelzaal

Regelmatig wordt een buitenschoolse opvang gecombineerd met een peuterspeelzaal. Zo'n combinatie vereist een zorgvuldige aanpak. Niet alleen omdat er vaak verschillende teams werkzaam zijn met elk hun eigen werkwijze en ideeën, maar ook omdat leeftijdsgroepen en uitgangspunten sterk kunnen verschillen.

We besteden hier geen aandacht aan organisatorische aspecten die bij gedeeld gebruik geregeld moeten worden, maar beperken ons tot de inrichting.

Bij de peuterspeelzaal ligt de nadruk vaak op het leren spelen van kinderen en eventueel opheffen van taal- en ontwikkelingsachterstanden (VVE). Bij de buitenschoolse opvang gaat het vooral om het bieden van een geschikte omgeving waar kinderen buiten schooltijd hun vrije tijd doorbrengen. De exacte invulling van die vrije tijd hangt af van de pedagogische visie die de BSO hanteert.

Een combinatie van een peuterspeelzaal met een buitenschoolse-opvanggroep van jonge schoolkinderen (4 tot 8 jaar) is mogelijk, in tegenstelling tot een combinatie met een groep oudere schoolkinderen.

De belangrijkste verschillen op een rijtje:

	PSZ	BSO
Leeftijd	2,5–4 jaar	4 tot 6 of 4 tot 8 jaar
Aantal	16 kindplaatsen	20 kindplaatsen
Aanwezigheid	2 à 3 uur per week	Variabel: een paar uur, hele middag of hele dag
Primair doel	Leren spelen, ontwikkeling	Vrije tijd
Werkwijze	Gestructureerd aanbod	Grote keuzevrijheid kinderen
Lunch	Niet	Op sommige dagen en vakanties

De grootste overeenkomst tussen de twee werksoorten is dat kinderen in beide voorzieningen aan het spelen zijn. Daarvoor zijn speelplekken nodig. En sommige van die speelplekken kunnen prima door alle kinderen gebruikt worden: de leeshoek, een spelletjestafel, een schilderwand.

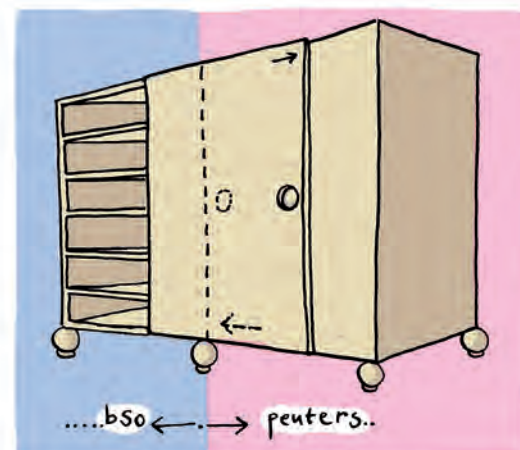
Maar kinderen zullen naarmate ze ouder worden wel ander spel materiaal gebruiken en ander spelgedrag vertonen. Bepaalde spelmaterialen van de schoolkinderen zijn ongeschikt voor twee- tot vierjarigen. Dit betekent dat er bij sommige activiteitenplekken behoefte zal zijn aan gescheiden kasten voor het opbergen van spel materiaal. Een goede oplossing is om bij zo'n gedeelde speelplek een kast aan te schaffen met twee schuifdeuren: de ene is voor de peuterspeelzaal, de andere kant voor de BSO. Afhankelijk van wie er aanwezig zijn, staat de ene of de andere kant van de kast open. Deze oplossing kun je bij meerdere activiteitenplekken gebruiken, waarbij het soms om veiligheidsredenen wenselijk is dat het BSO-gedeelte afsluitbaar is.

Een ander verschil: schoolkinderen zijn groter dan peuters en hebben daarom meer ruimte nodig. De speelplekken zullen dan ook wat groter moeten zijn dan wanneer ze alleen door de peuterspeelzaal zouden worden gebruikt. Voor kinderen van twee tot vier jaar hoeven de meeste plekken niet groter te zijn dan 4 m². Bij de BSO kan dat oplopen tot 8 m², bijvoorbeeld bij een constructiehoek.

Bovendien bestaat een BSO-groep uit meer kinderen en kunnen in deze groep de leeftijden meer uiteenlopen, van vier tot acht jaar bijvoorbeeld. Daarom zijn er meer activiteitenplekken nodig dan in een 'alleenstaande' peuterspeelzaal. En door de andere functie van de speelzaal zijn sommige plekken daar minder nodig. Denk bijvoorbeeld aan een plekje om je terug te trekken en even alleen te zijn. Zo'n plek is in een BSO, waar kinderen de hele dag al in een groep doorbrengen, zeker wél gewenst.

We geven eerst een opsomming van de belangrijkste speelplekken die beide werksoorten kunnen delen en welke consequentie het delen heeft:

- Huishoek: iets ruimer opzetten dan voor enkel gebruik.
- Constructiehoek: ruimer opzetten; maak ruimte voor verschillend constructiemateriaal voor beide werksoorten.
- Creatieve hoek: materiaal kan verschillend zijn. Schildersezels of verfborden staan op een andere hoogte (of zijn in hoogte verstelbaar). De werkstukken van de schoolkinderen die moeten drogen of die nog niet af zijn, moeten buiten het bereik van de peuters staan en andersom.
- Leeshoek: de basisinrichting kan hetzelfde zijn, de leeshoek heeft voor de BSO ook de functie van hanghoek, luisterhoek. Hou daarmee rekening bij de keuze van meubilair. Materialen als boekjes zijn verschillend.
- Eten en drinken: voor peuterspeelzaal maximaal 16 kinderen en voor BSO maximaal 20. Het is niet nodig een eettafel voor de hele groep aan te schaffen, zo'n tafel neemt noodloos veel ruimte in beslag en wordt maar weinig gebruikt. Werk met losse tafeltjes, iets drinken in de kring, of gebruik de andere tips bij de plek voor eten en drinken in hoofdstuk 5.
- Eten en drinken voorbereiden: de BSO heeft een uitgebreidere keukenvoorziening nodig dan de speelzaal omdat ze snacks en lunches verzorgt.
- Plek voor fantasiefiguren, beesten, boerderij; plek voor auto's en trein: het spel materiaal zal verschillend zijn voor verschillende leeftijdsgroepen.

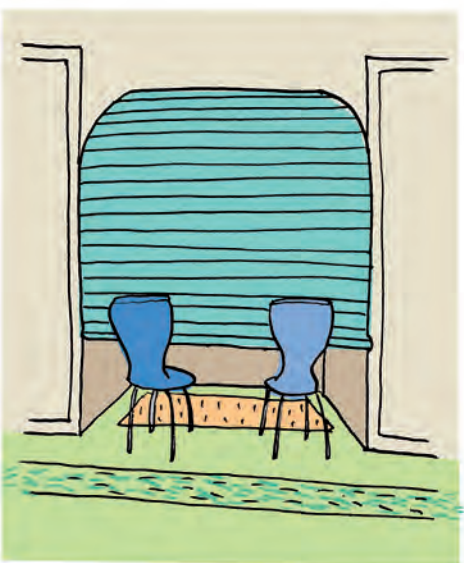

TIP

Zorg voor gemakkelijk verplaatsbaar meubilair: kasten en tafels op wieltjes, losse verplaatsbare scheidingswanden, geen zware grote tafels, maar kleine lichte. Op die manier is het mogelijk een ruimte naar behoefte snel en eenvoudig te veranderen.

TIP

Schaf gekleurde ronde placemats aan die voor de kring op de grond gelegd kunnen worden. Ze nemen geen ruimte in beslag en zijn gemakkelijk op te bergen.

- Plek voor waterspel: de BSO-kinderen zullen andere materialen gebruiken. Maak dus aparte bergruimte.

Plekken die vooral voor één werksoort zijn bestemd:

- De kring: een vast onderdeel van veel peuterspeelzalen zijn activiteiten in de kring (alle kinderen op een stoeltje of een kussentje in een kring). Dat komt op de BSO niet voor. Daarvoor is dus vrij vloerooppervlak nodig en meubilair dat makkelijk verplaatst kan worden zodat er ruimte ontstaat voor de kring.
- Spel met computers zal weinig tot niet plaatsvinden op de PSZ. Maak voor de BSO een computerplek waarbij de apparatuur achter een rolluik kan worden opgeborgen of in een hoek staat die kan worden afgeschermd.
- Een plek voor experimenteren en ontdekken zal alleen door de BSO worden gebruikt. Dit vereist een afsluitbare kast. Het is handig om voor een verrijdbare kast te kiezen, die desgewenst bij een tafel kan worden gezet.
- Tv of dvd kijken is vooral een activiteit van de BSO. Zet deze apparatuur in een gesloten kast, buiten bereik – en zicht – van peuterspeelzaalkinderen.

Bergruimte:

Een veelgehoorde klacht bij combinaties van peuterspeelzaal en buitenschoolse opvang is een tekort aan bergruimte. Elke werksoort heeft een flinke bergruimte nodig voor eigen materialen: een berghok of afsluitbare kast. Kinderen kunnen daarnaast elk een eigen vakje of kastje hebben in of bij de speelruimte, waarin ze hun persoonlijke spullen kunnen opbergen.

Buitenschoolse opvang en school

Als de BSO in een schoolgebouw wordt gehuisvest zijn er drie varianten te onderscheiden.

- 1 De BSO beschikt over eigen ruimten en maakt incidenteel gebruik van een ruimte van de school zoals de gymzaal of het speellokaal.
- 2 De BSO beschikt over een eigen groepsruimte maar het oppervlak van de groepsruimte voldoet niet aan de minimumnorm, dus de BSO heeft de andere ruimten nodig. De BSO maakt dagelijks gebruik van ruimten van de school zoals speellokaal, hal, handvaardigheidsruimte.
- 3 De BSO heeft geen eigen ruimte maar deelt ruimten met de school zoals een lokaal, een handvaardigheidsruimte of een gemeenschapsruimte.

Variant 1 heeft geen consequenties voor de inrichting van de BSO-ruimten. Het voordeel is dat incidenteel een extra ruimte te gebruiken is.

Variant 2 heeft gevolgen voor de inrichting van de eigen ruimten en voor de ruimten van school. Omdat het oppervlak van de BSO-ruimte niet voldoet aan de minimale norm van 3,5 m² per kind kunnen niet alle gewenste speelplekken in de eigen ruimte(n) worden

gerealiseerd. Er zullen dus speelplekken moeten komen in de ruimten die met school worden gedeeld. Welke plekken dat zijn hangt af van de te delen ruimten. Het ligt voor de hand om, wanneer je het handvaardigheidslokaal van school kunt gebruiken, de creatieve activiteiten daar onder te brengen. Grofmotorisch spel, maar ook toneel en verkleeden kunnen prima in het speellokaal van de school. Het is dan wel belangrijk dat er in de ruimten die met school worden gedeeld bergruimte voor het speelmateriaal van de BSO beschikbaar is. Zonder speelmateriaal kunnen de kinderen niet spelen. Idealiter delen de BSO en school materialen. Dat scheelt een hoop gedoe.

Variant 3 vergt de meeste aanpassingen. Als de buitenschoolse opvang geen eigen basisruimte als thuisbasis heeft en alle ruimten met school gedeeld worden, zal er veel aandacht besteed moeten worden aan een indeling en inrichting die de 'school sfeer' tijdens de BSO-uren verandert in een vrijetijdssfeer. Een standaard leslokaal met tafels en stoelen voor ongeveer 30 leerlingen nodigt nu eenmaal niet uit tot vrijetijdsactiviteiten. De gewenste speelplekken ontbreken en de uitstraling van een klaslokaal is heel anders dan die van een ruimte waar gespeeld, gerust en gegeten wordt.

Als het toch nodig is om samen alle ruimte te delen, is het extra belangrijk de inrichting en indeling van de ruimten zorgvuldig ter hand te nemen, bij voorkeur in nauwe samenwerking met de school. Daarbij maakt het niet alleen uit welke ruimten gedeeld gaan worden, maar vooral ook om welke leeftijdsgroep het gaat, en welke onderwijsvisie de school hanteert.

Veel klaslokalen voor de onderbouw, de vier- en vijfjarigen, hebben een inrichting die redelijk overeenkomt met de inrichting van de jongste BSO. Er zijn een huishoek en een bouwhoek en vaak ook nog een of meer andere speelplekken zoals een schilderbord of zand-watertafel. Voor het grofmotorisch spel wordt gebruik gemaakt van het speellokaal. Wel ontbreekt meestal een zachte hoek en is de aankleding soms schools, met werkjes, instructies en lesmateriaal in het zicht.

Mogelijkheden om de ruimte buiten schooltijd een BSO-karakter te geven:

- Schaf stapelbare kussens of zachte schuimplastic blokken aan en een oprolbaar kleed om een zachte (lees)hoek te maken.
- Spreek met school af om schoolwerkjes en educatieve platen van het onderwijs op bepaalde wanden te concentreren. Verberg deze tijdens BSO-uren achter een mooi (rol) gordijn.
- Schaf (verrijdbare) kasten en kisten aan voor eigen spelmateriaal, of laat samen met school combinatiekasten maken. Laat een kastwand ontwikkelen waarbij met schuivende panelen of deuren die 180 graden kunnen draaien telkens de school- of de BSO-zijde open komt te staan. Er staat dus altijd één gedeelte open.
- Breng een klein podium aan. Dit breekt de ruimte en geeft het lokaal een minder schools uiterlijk. Het podium nodigt uit tot verschillende soorten activiteiten. Onder het podium kan bergruimte worden gemaakt met behulp van laden of dozen op wielen. Het bruikbare oppervlak van de ruimte blijft gelijk.

TIP

Als er in het handvaardigheids- of speellokaal geen ruimte is voor een eigen materialenkast, schaf dan een afsluitbare kast op wieltjes aan die bijvoorbeeld in de gang bij de betreffende ruimte kan staan en tijdens BSO-activiteiten naar binnen gereden kan worden.

TIP

Maak wandborden die bestaan uit twee panelen. In opengeklapte toestand vormen ze een wand voor de school om spullen op te plakken. Als de panelen zijn dichtgeklapt vormt de achterzijde een plek voor decoraties van de BSO.

TIP

Gebruik in een grote ruimte waar meerdere activiteiten moeten kunnen plaatsvinden gekleurde rolgordijnen als ruimtedelers. Tijdens schooluren zijn de rolgordijnen opgerold, na school worden ze omlaag gelaten om de ruimte op te delen in kleinere eenheden.

- Middels kleurgebruik van kasten, planken en prikborden kan duidelijk aangegeven worden wat van school is en wat van de BSO (bijvoorbeeld de rode kast, planken en prikbord zijn van school en de blauwe van de opvang).

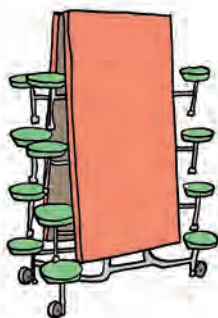
Klaslokalen voor de zes- tot achtjarigen zijn vaak ingericht als instructie- en werkruimten en daarmee moeilijk geschikt te maken als speel- en verblijfsruimte voor de BSO. Zo'n lokaal kan wel worden gebruikt voor activiteiten als tafelspelletjes en tekenen, maar zelden voor andere activiteiten. Een en ander hangt wel van de onderwijsvisie af: sommige schooltypen hanteren ook voor deze leeftijd een indeling en inrichting die als basis voor een BSO kan dienen.

Omdat dit meestal niet het geval is, is het verstandig om met de school te onderzoeken welke andere ruimte geschikt te maken is als BSO-thuisbasis. Dit is dan een ruimte waar de BSO het primaat heeft als het gaat om de inrichting. Denk bijvoorbeeld aan een centrale hal of aula die door school vooral gebruikt wordt tijdens speciale bijeenkomsten. Een deel van zo'n centrale ruimte kan worden ingericht als de centrale ontmoetingsplek en thuisbasis voor de BSO. Maak er bijvoorbeeld een 'ruimte-in-de-ruimte' met meerdere speelplekken zoals een rustige lees-loungehoek, een constructiehoek, een huishoek. Afhankelijk van de grootte en vorm van zo'n centrale hal kan de BSO-ruimte worden afgeschermd met een gordijn of met verplaatsbare scheidingswanden. De hal kan dan voor schoolbijeenkomsten vrij eenvoudig worden leeggemaakt, terwijl hij voor de BSO dagelijks een goede eigen ruimte vormt.

Een andere ruimte die ingericht kan worden als BSO-thuisbasis is bijvoorbeeld een handvaardigheidslokaal of de bibliotheek. In dat geval zal steeds gezocht moeten worden naar goede inrichtingselementen waarmee de ruimte een BSO-karakter kan krijgen.

Bij gezamenlijk ingerichte ruimten kunnen de volgende aandachtspunten behulpzaam zijn:

- Pas meubilair op wielen toe (een bank, kasten, speelgoedkasten) om speel- en themahoeken te creëren die gemakkelijk te verplaatsen zijn.
- Gebruik (zit-)kussens en kleden om hoeken te maken. Een ruimte met alleen marmoleum op de vloer doet erg schools aan. Kinderen spelen graag op de vloer en bij voorkeur op matten of kleden. Die zijn lekker warm en comfortabel.
- Leerlingenmeubilair dat makkelijk opgestapeld en weggezet kan worden is erg praktisch om ruimte te maken voor speelplekken van de BSO. Er moet dan wel een ruimte (of met een gordijn afgeschermd hoek) zijn om het meubilair op te bergen.
- Denk voor de BSO zelf aan een opklapbare tafel met krukjes. Aan deze tafel kunnen wel 20 kinderen zitten. In opklapbare toestand kan de tafel op wielen verreden worden om ruimte te maken voor andere activiteiten. Zo'n tafel is ook goed te gebruiken bij samenwerking met de tussenschoolse opvang.
- Laat interieurelementen ontwikkelen die bestaan uit tafels, kasten, nisjes, podia. In

ingeklapte toestand vormt het element een rechthoekig blok in de ruimte en uitgevouwen vormt het element het basisinterieur van een BSO. Een dergelijk element kan bijvoorbeeld in een hal worden gebruikt. Zo'n element alleen is niet genoeg om een huiselijke en besloten sfeer voor de BSO te realiseren, zorg dus altijd voor extra aankleding met behulp van vloerkleden, decoraties, een gordijn, een grote parasol, een spiegel.

- Zorg voor een verlichting die zowel voor school (werkverlichting) als voor de BSO (sfeerverlichting) geschikt is. Pas bijvoorbeeld dimbare tl-armaturen of downlights toe, aangevuld met wandverlichting of hanglampen(sfeer).

Er zijn voor BSO's die worden gehuisvest in een school nog een paar zaken om op te letten die niet zozeer met het inrichten van de kinderruimten samenhangen maar wel kunnen helpen om de BSO beter te laten functioneren:

- Kijk niet alleen naar ruimten zoals lokalen maar ook naar de mogelijkheden die gangen bieden, bijvoorbeeld een hoekje of nis onder een trap. Zo'n hoekje is voor kinderen in de vrijetijdssituatie bij uitstek geschikt om lekker te spelen of te relaxen.
- Er moet een eigen plek zijn voor het BSO-personeel, liefst een eigen kantoortje of teamruimte, waar spullen goed en veilig opgeborgen kunnen worden. Hier kunnen eventueel ook oudergesprekken worden gevoerd. Wanneer dit niet mogelijk is, is een mobiele, afsluitbare kantoorkast of kantoormeubel een optie.
- Er is voldoende bergruimte voor voorraden gewenst.
- Er moet een keukenruimte (eventueel medegebruik met de school) zijn, waar gekookt kan worden op marge- en vakantiedagen. Er moet een grote koelkast zijn voor bederfelijke producten.
- Er moeten mogelijkheden zijn voor eigen telefoon- en computeraansluitingen.
- Wanneer er geen gezamenlijk gebruik van computers mogelijk is, zal de BSO eventueel met laptops moeten werken.

Combinatie met tussenschoolse opvang

Sommige activiteiten die vanuit organisatorisch oogpunt bij elkaar passen, kunnen elkaar uit oogpunt van ruimtegebruik 'bijten'. De tussenschoolse opvang (overblijven) wordt regelmatig uitgevoerd door de buitenschoolse opvang, die daarvoor goed is toegerust wat betreft werkwijze en medewerkers. Het is belangrijk om van tevoren goed na te denken over de plek waar je het overblijven wilt organiseren. Een speelruimte voor de buitenschoolse opvang is vaak ingericht voor maximaal twintig kinderen. Als daar tussen de middag het dubbele aantal kinderen of meer gebruik van moet maken, kan dit grote gevolgen hebben voor de inrichting van zo'n ruimte. Ook als je voor de overblijvers klaptafels en stoelen gebruikt, kan het betekenen dat bepaalde activiteitenplekken niet mogelijk zijn omdat er altijd genoeg vrije ruimte voor die tafels en stoelen moet zijn. Wellicht is het organiseren van de tussenschoolse opvang in een klaslokaal of in een sport- of bewegingsruimte dan een beter alternatief. Zorg dan wel voor voldoende bergruimte

TIP

Pas stevige, brede vensterbanken in de ruimte toe. Tussen de middag kunnen deze als eettafel worden gebruikt en voor de BSO fungeren ze als speelwerkvlak. Gebruik gemakkelijk stapelbare krukjes om te zitten. Deze zijn licht en staan niet in de weg als de BSO van de ruimte gebruik gaat maken.

voor spelletjes en andere vrijetijdsactiviteiten tussen de middag. Bedenk in elk geval eerst welke eisen het overblijven aan de inrichting van de ruimte stelt en besluit dan pas of een combinatie wel of niet gewenst is.

Activiteitenplekken selecteren

In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste activiteiten en activiteitenplekken beschreven. Het zal niet altijd mogelijk zijn om al deze plekken te realiseren in de speelruimten van de kinderen, hoewel sommige activiteiten ook goed gecombineerd kunnen worden op één plek. Het is verstandig om te beginnen met een beschrijving van alle gewenste activiteiten en activiteitenplekken in de BSO. Ga vervolgens een selectie maken. Maak daarbij een onderscheid tussen de plekken waarvan je vindt dat deze absoluut aanwezig moeten zijn en de plekken die je graag in je centrum zou willen hebben. De keuze van activiteiten zal ook bepaald worden door de eigen pedagogische visie, door het werkplan en door de voorkeuren van de kinderen. Houd er bij de selectie van activiteitenplekken rekening mee dat het niet altijd nodig is om alle gewenste plekken in de speelruimten van je eigen groep te realiseren, maar dat je ook plekken kunt delen met andere BSO-groepen of met andere gebruikers van het gebouw. Daarmee kun je vaak zelfs een interessanter – want ruimer – aanbod maken.

Gebruik bij de selectie van de gewenste activiteitenplekken de volgende aandachtspunten:

- Wordt de emotionele veiligheid voldoende gewaarborgd?
- Worden de verschillende persoonlijke competenties (cognitief, motorisch-zintuiglijk, communicatief en creatief) door de gekozen activiteitenplekken voldoende gestimuleerd?
- Worden de sociale competenties voldoende gestimuleerd?
- Worden de eigen pedagogische visie en het werkplan van de buitenschoolse opvang door de gemaakte keuzes voldoende ondersteund?

Gebruik voor een verdere uitwerking van de indeling en inrichting van de ruimten de informatie uit hoofdstuk 3, *Ruimten indelen* en de hoofdstukken 7 tot en met 10.

Colofon

Pagina's uit *Ruimten maken voor vier tot twaalf jaar – Over het inrichten van ruimten voor buitenschoolse opvang*

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door financiële steun van het Agentschap SZW, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid

ISBN 978 90 8850 221 7

NUR 847

© 2011 AKTA, onderzoeks- en adviesbureau voor ruimtegebruik

Auteurs

Ine van Liempd en Ed Hoekstra

Eindredactie

Jaap Verheij

Vormgeving

Studio Hans Lemmens, Amsterdam

Fotografie

Studio Hans Lemmens, Amsterdam

Illustraties

Jenneke ter Horst

Uitgever

Trude van Waarden

© deze uitgave B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Uitgeverij SWP (Postbus 257, 1000 AG Amsterdam) te wenden.